

Na temelju članka 18. Zakona o osnovnom školstvu (Službene novine Županije Središnja Bosna, broj 11/01 i Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj 17/04), i članka 53. Zakona o srednjem školstvu (Službene novine Županije Središnja Bosna, broj 11/01 i Službene novine Kantona Središnja Bosna, broj 17/04), ministar prosvjete, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna donosi

P R A V I L N I K
O ODGOJU I OBRAZOVANJU DJECE
S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU
I S POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA
U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI¹

Članak 1.

Ovim pravilnikom uređuju se oblici integracije učenika s teškoćama u učenju i uključivanju u redoviti nastavni proces te s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnoj i srednjoj školi, zatim uvjeti i način osnivanja odgojno-obrazovnih skupina i razrednih odjela te kategorije i postupak identifikacije teškoća u razvoju, kao i planiranje i način rada te profil, poduka i profesionalni razvoj stručnoga osoblja za rad s tim učenicima.

I. ŠKOLOVANJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U REDOVITOJ ŠKOLI

Članak 2.

Školovanje učenika s lakšim teškoćama u razvoju provodi se u osnovnoj i srednjoj školi, prema organizacijskim oblicima koji osiguravaju njihovu potpunu ili djelomičnu integraciju (inkluziju).

Orijentacijska lista vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju sastavni je dio ovoga pravilnika.

Članak 3.

Inkluzija iz članka 2. ovoga pravilnika realizirat će se prema kriterijima pedagoških mjerila.

Učenici s teškoćama u razvoju uključuju se u jedan od integracijskih oblika prema ovome pravilniku, na temelju rješenja mjerodavnoga općinskog tijela ili posebne ovlaštene stručne ustanove za poslove školstva.

Razdoblje opservacije u prvom razredu može trajati do kraja nastavne godine da bi se u sljedećoj školskoj godini mogli osnovati inkluzivni odjeli.

¹ Objavljen u Službenim novinama Kantona Središnja Bosna, broj 13/06

II. PROFIL STRUČNIH TIMOVA TE NAČIN OSNIVANJA SKUPINA I RAZREDNOG ODJELA

Članak 4.

Škola koja ima osnovane odjele inkluzivne nastave može angažirati u nastavni proces i volontere iz oblasti specijalne pedagogije i slične struke, uz suglasnost Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), zbog otežanih uvjeta rada i individualnog realiziranja programa, kao pomoć učenicima i učitelju.

Članak 5.

Inkluzija iz članka 3. ovoga pravilnika u redoviti odjel obavlja se na temelju preporuke školskog stručnog tima, koji čine: učitelj / nastavnik, pedagog – psiholog, nastavnik tjelesnoga odgoja, školski pedijatar i djetetovi roditelji, a poštujući liječnički nalaz – rješenje o vrsti i stupnju teškoće u razvoju učenika.

Članak 6.

Nakon što se prikupe svi podaci, školski stručni tim pravi individualni prilagođeni program za svakog učenika s posebnim potrebama, prema njegovim mogućnostima i potrebama.

Članak 7.

Obrazovanje učenika s posebnim obrazovnim potrebama u srednjoj školi omogućava radno osposobljavanje, što će im osigurati stjecanje specifičnih praktičnih vještina i znanja koja će im omogućiti jednake prilike za zaposlenje i ostale uvjete koje ravnopravno uživaju osobe normalnog psiho-fizičkog stanja, kao i adekvatni status u široj društvenoj zajednici.

Članak 8.

Ako su odstupanja i teškoće u razvoju složenije, školski stručni tim ima na raspolaganju stacionirani ili mobilni stručni tim resursnoga centra specijalne ustanove ili Ministarstva, s različitim profilima specijalnih pedagoga (defektologa), psihologa, logopeda, sociologa, pedagoga – psihologa, liječnika i ostalih.

Stacionirani ili mobilni stručni tim za pomoć školama, tj. učiteljima / nastavnicima, učenicima i roditeljima sastoji se od eksperata koji posjeduju stručna znanja o inkluziji učenika s teškoćama u razvoju, a osniva ga Ministarstvo, prema procjeni ili zahtjevima škola.

III. KATEGORIJE TE PLANIRANJE I NAČIN RADA, ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE

Članak 9.

Potpuna odgojno-obrazovna integracija ostvaruje se uključivanjem učenika s lakšim teškoćama u razvoju u razredni odjel iz članka 3. ovoga pravilnika.

Učenik iz stavka 1. ovoga članka svladava redovite ili prilagođene nastavne programe individualiziranim postupcima i s posebnom dodatnom pomoći defektologa odgovarajuće specijalnosti.

Prilagođeni nastavni program iz stavka 2. ovoga članka primjeren je osnovnim karakteristikama teškoće u razvoju učenika te je obogaćen specifičnim metodama, sredstvima i pomagalicama.

Prilagođeni nastavni program iz stavka 2. ovoga članka izrađuje učitelj / nastavnik u suradnji s defektologom odgovarajuće specijalnosti.

Posebna dodatna pomoć iz stavka 2. ovoga članka ostvaruje se u posebno opremljenom školskom prostoru, s trajnim ili povremenim uključivanjem u rehabilitacijske programe specijaliziranih organizacija.

Članak 10.

Za učenike sa senzoričkim i motoričkim oštećenjima organizira se, prema potrebi, produženi stručni postupak u posebnim odgojno-obrazovnim skupinama, nakon redovite nastave, a ostvaruju ga defektolozi odgovarajuće specijalnosti.

U produženom stručnom postupku može biti od šest do deset učenika.

Program produženog stručnog postupka sastavni je dio prilagođenog i posebnog nastavnog programa, prema vrsti i stupnju teškoće u razvoju učenika, a donosi ga Ministarstvo.

Članak 11.

Za učenike sa stupnjem lake mentalne retardacije organizira se i djelomična integracija u posebnim odgojno-obrazovnim skupinama.

U posebnoj odgojno-obrazovnoj skupini učenici iz stavka 1. ovoga članka svladavaju dijelove nastavnoga programa, a preostali program u matičnom razrednom odjelu.

Dijelove nastavnoga programa koje učenici iz stavka 1. ovoga članka ne mogu svladati, svladavaju prema posebnom nastavnom planu i programu za učenike s lakom mentalnom retardacijom, a preostali nastavni program u matičnom razrednom odjelu, uz maksimalnu individualizaciju.

Članak 12.

Ako škola nema specijalnu učionicu, s primjerenom opremom, za rad sa učenicima u odgojno-obrazovnoj skupini iz članka 11. ovoga pravilnika, učenici sa ozbiljnim smetnjama i teškoćama u razvoju mogu se, djelomično ili u cjelini,

školorati u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama ili u organizaciji socijalne skrbi u Kantonu Središnja Bosna, uz suglasnost Ministarstva.

Članak 13.

U posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama ostvaruje se odgojno-obrazovni i rehabilitacijski rad prema posebnim planovima i programima, primjerenim potrebama i mogućnostima učenika, te prema preporukama službe za profesionalnu orijentaciju, s ciljem razvijanja specifičnih vještina i sposobnosti. U specijalnim odgojno-obrazovnim ustanovama timski se rješavaju odgojno-obrazovne zadaće i ciljevi.

Članak 14.

Učenike s većim teškoćama u razvoju koji ne mogu pohađati redovito školovanje, upućuje se u posebne odgojno-obrazovne ustanove.

U posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama rješavaju se odgojno-obrazovne, zdravstvene, rehabilitacijske, socijalne i druge potrebe učenika.

U razrednom odjelu ili u skupini učenika s većim teškoćama u razvoju, ovisno o vrsti i stupnju teškoće, može biti od pet do osam učenika.

Članak 15.

Za učenike s većim i kombiniranim teškoćama u razvoju, školovanje u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama može trajati do 21. godine života.

Članak 16.

Program za učenike s posebnim obrazovnim potrebama provode defektolozi određene specijalnosti i nastavnici razredne i predmetne nastave, kao i predavači u srednjoj školi koji će proći stručnu poduku.

IV. ZADAĆA STRUČNIH TIMOVA TE PODUKA I PROFESIONALNI RAZVOJ

Članak 17.

Program stručne poduke učitelja razredne i predmetne nastave te nastavnika u srednjoj školi donosi Ministarstvo.

Stručni programi edukacije izradit će se i za roditelje djece s posebnim obrazovnim potrebama, čime će biti unaprijeđen rad s tom djecom.

Članak 18.

Stacionirani i mobilni timovi resursnih centara pri specijaliziranim ustanovama i Ministarstvo pružaju potporu nastavnicima inkluzivnih odjela, kroz programe savjetovanja, potpore i poučavanja učenika, njihovih roditelja i nastavnoga osoblja.

Zadaća angažiranih stručnih timova za pomoć školama je: analiziranje dokumentacije učenika, određivanje defektološkoga, logopedskoga i pedagoškoga te edukativnoga i socijalnoga statusa učenika nakon opservacije, pomaganje u izradbi individualiziranih prilagođenih nastavnih planova i programa, praćenje metodičko-didaktičke realizacije tih programa, suradnja s nastavnicima i roditeljima te evaluiranje individualnih prilagođenih nastavnih planova i programa.

Članak 19.

Sadržaj svjedodžbe i učeničke knjižice za učenike s teškoćama u učenju i s posebnim obrazovnim potrebama propisat će Ministarstvo, koji će imati podatke o statusu učenika, rezultat vrednovanja učenikova rada u odgojno-obrazovnom procesu te preporuku za daljnje aktivnosti, u smislu daljnje prilagodbe procesu učenja i socijalizacije, i slično.

Članak 20.

Ovaj pravilnik stupa na snagu u školskoj godini 2006./2007., s danom objave u Službenim novinama Kantona Središnja Bosna.

Članak 21.

Na dan stupanja na snagu ovoga pravilnika prestaju važiti svi drugi podzakonski akti koji reguliraju inkluzivnu nastavu u Kantonu Središnja Bosna.

Broj: 01-02-150/06
19. listopada 2006.
Travnik

MINISTAR
Branko Golub, v. r.

Prilog 1.

ORIJENTACIJSKA LISTA VRSTA I STUPNJEVA TEŠKOĆA U RAZVOJU

Vrste teškoća u razvoju su:

1. oštećenja vida
2. oštećenja sluha
3. poremećaji u govorno-glasovnoj komunikaciji i specifične teškoće u učenju
4. tjelesni invaliditet
5. mentalna retardacija
6. poremećaji u ponašanju uvjetovani organskim faktorima ili progredirajućim psihopatološkim stanjem
7. autizam

8. postojanje više vrsta i stupnjeva teškoća u psihofizičkom razvoju
9. učenička delikvencija

1. Oštećenje vida jest sljepoća i slabovidnost.

Sljepoćom se smatra oštećenje vida ako je oštrina vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, 0,10 (10%) i manja te s centralnim vidom boljeg oka, s korekcijskim staklom, do 0,25 (25%), ali je vidno polje suženo na 20° ili ispod 20°.

Prema stupnju oštećenja vida, sljepoća se dijeli:

- a) na potpuni gubitak osjeta svjetla (amaurozu) ili na osjet svjetla bez projekcije svjetla ili na osjet svjetla s projekcijom svjetla;
- b) na ostatak vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, do 0,05 (5%) ili na ostatak vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, manji od 0,10 (10%), ali sa suženjem vidnog polja na 20° ili ispod 20°;
- c) na ostatak vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, manji od 0,10 (10%) ili na ostatak centralnog vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, do 0,25 (25%), uz suženje vidnoga polja na 20° ili ispod 20°.

Sljepoćom, u smislu potrebe za edukacijom na Brailleovom pismu, smatra se ostatak vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, do 0,05 (5%) ili, bez obzira na oštrinu vida, neosobnost čitanja slova ili znakova veličine Jaeger 8, na blizinu.

Slabovidnošću se smatra oštećenje vida ako je oštrina vida boljeg oka, s korekcijskim staklom, od 0,4 (40%) i manja. Prilikom određivanja najmanje oštrine vida i najveće dopuštene oštrine vida boljeg oka, za pojedine kategorije sljepoće odnosno slabovidnosti, smatra se ona oštrina vida koja je označena za minimalnu odnosno maksimalnu. Na primjer, ako je oštrina vida boljeg oka određena do 0,10 (6/60), kao mjerilo uzima se oštrina vida 6/60 (0,10), a ne oštrina vida od 0,09 odnosno 5/60. Ako postoji sljepoća jednoga oka, a slabovidnost drugoga oka, kategorija oštećenja određuje se uvijek prema funkcionalnoj sposobnosti boljeg oka.

2. Oštećenje sluha jest gluhoća i naglušost.

Gluhoćom se smatra gubitak sluha od 81 dB (decibel) i veći od 81 dB te ako se ni uz pomoć slušnih pomagala ne može cjelovito percipirati glasovni govor. Prema stupnju razvitka glasovnoga govora, u kojemu je nastao gubitak sluha, gluhoća se razvrstava:

- a) na gubitak sluha bez prihvaćene vještine glasovnoga sporazumijevanja;
- b) na gubitak sluha s prihvaćenom vještinom glasovnoga sporazumijevanja.

Nagluhošću se smatra oštećenje sluha od 25 do 80 dB uha s boljim ostacima sluha i ako je glasovni govor djelomično ili gotovo potpuno razvijen.

Prema stupnju oštećenja sluha i razvijenosti glasovnoga sporazumijevanja, naglušost se razvrstava:

- a) na lakši gubitak sluha (linearne kontinuirane redukcije), od 25 do 35 dB uha s boljim ostacima sluha, a pod prirodno povoljnim uvjetima slušanja spontano je prihvaćen glasovni govor bez značajnih odstupanja;
- b) na umjereni gubitak sluha, od 36 do 60 dB uha s boljim ostacima sluha, a prije oštećenja sluha prihvaćena je vještina glasovnoga sporazumijevanja;
- c) na umjereni gubitak sluha (linearne kontinuirane redukcije), od 36 do 60 dB uha s boljim ostacima sluha, a nije spontano i pod prirodno povoljnim uvjetima cjelovito svladan glasovni govor;
- d) na teži gubitak sluha, od 61 do 80 dB, a prije oštećenja sluha prihvaćena je vještina glasovnoga sporazumijevanja;
- e) na teži gubitak sluha (linearne i selektivne redukcije), od 61 do 80 dB uha s boljim ostacima sluha, a spontani razvoj glasovnoga govora značajno je otežan, zbog čega je potreban sustavni demutizacijski proces izgradnje glasovnoga govora.

Gubitak sluha procjenjuje se na temelju prosjeka praga sluha na govornim frekvencama (500 – 4.000 Hz). Ako je u pitanju asimetrični gubitak sluha, procjena se obavlja na temelju praga sluha uha s boljim sluhom. Kad su u pitanju granični slučajevi, ako postoji asimetrična naglušost ili naglušost jednoga a gluhoća drugoga uha, smetnja se svrstava u skupinu s težim oštećenjem.

3. Poremećajima u govorno-glasovnoj komunikaciji (glas, govor, jezik, čitanje, pisanje) smatraju se poremećaji pri čemu je, zbog ireparabilnih organskih i funkcionalnih promjena u središnjem i perifernom neuromuskularnom sustavu, komunikacija govorom otežana ili ne postoji, pa je, stoga, potrebno osigurati primjerene uvjete za osposobljavanje i zaštitu.

Specifične teškoće u učenju su smetnje u području:

- čitanja (disleksija, aleksija);
- pisanja (disgrafija, agrafija);
- računanja (diskalkulija, akalkulija).

4. Tjelesnim invaliditetom smatraju se oštećenja i deformacije te funkcionalne ili motoričke smetnje zbog kojih je potrebna zaštita i osposobljavanje za život i rad pod primjerenim uvjetima.

Uzroci stanja tjelesnoga invaliditeta jesu:

- oštećenja lokomotornog aparata;
- oštećenja središnjeg živčanog sustava;
- oštećenja perifernog živčanog sustava;
- oštećenja nastala kao posljedica kroničnih bolesti drugih sustava.

5. Mentalnom retardacijom smatra se stanje u kojemu je značajno otežano uključivanje u društveni život, a povezano je sa zaustavljenim ili nedovršenim razvojem intelektualnog funkcioniranja, što je utvrđeno na osnovi medicinske,

psihologijske, defektološke i socijalne ekspertize. Inteliktualna razina, ispitana mjernim instrumentima, približna je kvocijentu inteligencije Wechslerova tipa, od 0 do 69, ako nije utvrđena izrazita emocionalna labilnost.

Stupnjevi mentalne retardacije jesu:

a) *laka mentalna retardacija*, zbog koje treba, radi postizanja odgovarajućeg socijalnog funkcioniranja, osigurati primjerene uvjete za osposobljavanje. Kvocijent inteligencije je, približno, u rasponu od 50 do 69;

b) *umjerena mentalna retardacija*, zbog koje treba, radi postizanja djelomičnog socijalnog funkcioniranja, osigurati primjerene uvjete za osposobljavanje u zadovoljavanju jednostavnih radnih aktivnosti. Kvocijent inteligencije kreće se, približno, u rasponu od 35 do 49;

c) *teža mentalna retardacija*, zbog koje treba, radi zadovoljavanja najjednostavnijih osnovnih osobnih potreba, komuniciranja s okolinom i obavljanja najjednostavnijih radnih aktivnosti, osigurati primjerene uvjete za rehabilitaciju, njegu i pomoć. Kvocijent inteligencije kreće se, približno, u rasponu od 20 do 34;

d) *teška mentalna retardacija*, koja zahtijeva trajnu njegu i zaštitu. Ovisno o stupnju sposobnosti, u slučaju teške mentalne retardacije može se, primjerenom rehabilitacijom, doseći razina najjednostavnijih navika. Kvocijent inteligencije kreće se, približno, u rasponu od 0 do 20.

6. Poremećaji u ponašanju za koje je, na temelju medicinske, psihologijske, pedagoške i socijalne ekspertize, utvrđeno da su uvjetovani organskim faktorom ili progredirajućim psihopatološkim stanjem, zahtijevaju osposobljavanje za život i rad u primjerenim uvjetima te primjenjivanje odgovarajućih socijalno-zaštitnih oblika.

7. Autizam je stanje poremećaja emocionalne stabilnosti, inteligencije, psihomotornih sposobnosti te verbalne i socijalne komunikacije. Osnovna znakovitost autizma je povlačenje u sebe, poremećaji glasovno-govorne komunikacije te nesvrhovita aktivnost i perseveracija.

8. Postojanje više vrsta i stupnjeva teškoća u psihofizičkom razvoju uključuje dvije ili više vrsta teškoća predviđenih ovom orijentacijskom listom.

Postojanje više vrsta teškoća uključuje jednu od njih izraženu u stupnju predviđenom ovom orijentacijskom listom i jednu ili više onih koje nisu izražene u stupnju određenom ovom listom, ali njihovo istodobno postojanje daje novu kvalitetu teškoća u razvoju.

Postojanje više vrsta teškoća u razvoju uključuje dvije teškoće ili više teškoća od kojih nijedna nije izražena u stupnju određenom ovom orijentacijskom listom, ali njihovo istodobno postojanje zahtijeva primjerene uvjete za školovanje i osposobljavanje.

9. Učenička delikvencija – različiti poremećaji u ponašanju.

Oblici delikventne aktivnosti mladeži koji se susreću u praksi su izazivanje tuče i teže povrede školskih drugova te slučajevi krađe i seksualna zlostavljanja školskih drugova.

Uključivanjem djece koja izražavaju delikventno ponašanje u kategoriju djece s posebnim potrebama sprječava se njihovo socijalno isključivanje (izbacivanje iz škole, koje problem ne rješava nego ga dodatno usložnjava).